

Värdeöverföring från aktiebolag

Tillämpning av belopps- och försiktighetsreglerna

I Balans nr 6–7 år 2006 tog **Stefan Engström** och **Martin Johansson** upp några problemställningar som uppstått genom införandet av den nya aktiebolagslagen, bl. a. berördes möjligheten att ge vederlagsfria värdeöverföringar som koncernbidrag och revisorernas dilemma i det fall en värdeöverföring inte befinns vara förenlig med lagstiftningen. I denna artikel fördjupar sig författarna i främst kapitalskyddsreglerna i 17 kap. 3 § aktiebolagslagen (2005:551).

2005 ÅRS AKTIEBOLAGSLAG framhäver på ett tydligare sätt än tidigare lagstiftning vikten av att en beslutad värdeöverföring inte för med sig oönskade effekter för bolaget, dess aktieägare och borgenärer. Främst beloppsregeln och försiktighetsregeln kan utgöra ett hinder för värdeöverföring. Reglerna är kumulativa med vilket menas att vinstutdelning får ske endast om den är förenlig med båda bestämmelserna, vilket också innebär att ingen av de båda reglerna har fått karaktären av att vara huvudregel.

Beloppsregeln innebär att en värdeöverföring inte får äga rum om det efter överföringen inte finns full täckning för bolagets *bundna egna kapital*¹. Regeln har fått en annorlunda utformning än motsvarande regel i 1975 års aktiebolag, där utdelningen ej fick överstiga det som redovisades som fritt eget kapital. Formuleringen i den nya lagen innebär ett klargörande att det är den s.k. *nettometoden* som är gällande. Vid tillämpning av beloppsregeln är det därför det bokförda värdet och inte ett eventuellt högre marknadsvärde som avgör om värdeöverföringen inkräktar på bolagets bundna egna kapital. Eventuella dolda reserver i den egendomsmassa som är föremål för värdeöverföring behöver därmed ej beaktas.

Emellertid kan ändå problem uppstå vid värdeöverföringar då netto-metoden tillämpas. Antag att ett aktiebolag redovisar enligt följande:

Balansräkning			
Transportmedel *	200	Aktiekapital	100
Övriga tillgångar	100	Fritt eget kapital	200
	300		300
*Marknadsvärde 300			

Figur 1. Balansräkning för ett aktiebolag innan värdeöverföring

Nettometoden innebär att det redovisade transportmedlet *enligt beloppsregeln* kan delas ut eftersom det bokförda värdet på tillgången ej överstiger det fria egna kapitalet och därmed inte heller inkräktar på det bundna egna kapitalet. Någon hänsyn behöver alltså inte tas till den dolda reserven på 100 genom att marknadsvärdet är 300. Men om transportmedlet är en tjänstebil som delas ut till en anställd aktieägare, uppstår en tjänstebeskattad löneförmån hos den anställde motsvarande den dolda reserven och aktiebolaget ska betala arbetsgivaravgifter på denna förmån. Detta medför att bolagets balansräkning därmed blir enligt följande när arbetsgivaravgifterna uppgår till 32 procent:

Balansräkning			
Övriga tillgångar	100	Aktiekapital	100
		Ansamlad förlust	-32
		Upplupna arbetsgivaravgifter	32
	100		100

Figur 2. Balansräkning för samma aktiebolag som i figur 1 efter värdeöverföringen

I och med att värdeöverföringen medförde en löneförmån för mottagaren kom överföringen att inkräkta på bundet eget kapital, vilket gör värdeöverföringen oförenlig med beloppsregeln. Om aktieägaren inte hade varit anställd hade mellanskillnadsbeloppet ej förmånsbeskattats utan istället skulle det utdelande bolaget

påföras uttagsbeskattning med 28 procent, vilket också, enligt vår mening, inkräktar på möjligheten att dela ut hela den dolda reserv som är hänförlig till transportmedlet.

En annan situation föreligger i nedanstående bolags balansräkning.

Balansräkning			
Värdepapper*	300	Aktiekapital	300
	300		300
*Marknadsvärde 400			

Figur 3. Balansräkning för ett aktiebolag med en värdepappersportfölj som har ett marknadsvärde på 400

Bolaget överväger att sälja värdepappersportföljen före bokslutet och därmed realisera vinsten 100. Efter skattebelastningen på 28 återstår 72 som fritt eget kapital att dela ut till aktieägarna. Emellertid väljer bolaget att som alternativ redovisa portföljen till marknadsvärde enligt bestämmelserna i årsredovisningslagen (1995:1554) 4 kap. 14 a § och väljer också att redovisa värdeökningen mot *fond för verkligt värde* enligt 4 kap. 14 d § 3 st.

Balansräkning			
Värdepapper	400	Aktiekapital	300
		Fond för verkligt värde*	100
	400		400
*Fond för verkligt värde utgör fritt eget kapital			

Figur 4. Balansräkning för ett aktiebolag med en värdepappersportfölj som har skrivits upp till verkligt värde

I aktiebolagslagen 18 kap. 4 § stadgas att om tillgångar eller skulder har värderats till verkligt värde enligt ovanstående bestämmelser, ska det i det motiverade yttrande som styrelsen ska upprätta, också anges hur stor del av det egna kapitalet som beror på att en sådan värdering har tillämpats. Detta motiveras i propositionen² sid. 763 på följande sätt: *Frågan om hur »realiserade vinster« har bedömts är av särskild betydelse i dessa sammanhang och det ligger i sakens natur att särskild försiktighet bör iaktas när det gäller utdelning av sådana. Däremot har inte intagits någon bestämmelse som förbjuder utdelning av realiserade vinster, vilket bl.a. framgår av lagrådsremissen sid. 752 f: Består det egna kapitalet till någon del av realiserade vinster – såsom värdeökningar på ännu inte försälda tillgångar – bör värdeöverföring i motsvarande mån ske endast om det tämligen säkert går att säga att vinsterna kommer att realiseras. Slutsatsen är således att aktiebolagslagen inte hindrar företaget att dela ut mer till aktieägarna genom uppskrivning mot fond för verkligt värde än vad som hade varit möjligt om värdepappersportföljen först hade realiserats³.*

Den andra regeln brukar benämnas *försiktighetsregeln* och som delats in i två delar där värdeöverföring till aktieägarna eller annan endast kan ske om den framstår som försvarlig med hänsyn till

- 1) de krav som verksamhetens art, omfattning och risker ställer på storleken av det egna kapitalet, och
- 2) bolagets konsolideringsbehov, likviditet och ställning i övrigt.

Syftet med reglerna är att värdeöverföringen ska vara *försvarlig* med hänsyn till ett antal uppräknade faktorer och med utgångspunkt från detta krav vill vi här tydliggöra vad som enligt vår uppfattning bör vara uppfyllt och de steg som bör tas vid bedömningen.

Krav som verksamhetens art, omfattning och risker ställer på det egna kapitalets storlek

Det första kriteriet gäller de krav som verksamhetens art, omfattning och risker ställer på storleken på det egna kapitalet. Ett bolag med ett litet bundet kapital i relation till verksamhetens omfattning m.m., har behov av att behålla ett större fritt eget kapital i bolaget jämfört med om förhållandena vore de motsatta. Kriteriet tar alltså sikte på storleken på eget kapital utifrån företagets verksamhet, storlek och risker och den optimala relationen kan självfallet variera mellan olika branscher och olika företag av olika storlek och ålder i branschen.

I ett litet konsultföretag som inte behöver kapital för en expansion kan behovet av eget kapital sammanfalla med vad som redovisas som bundet kapital. Annorlunda kan det förhålla sig för ett bolag under en stark utveckling där riskerna kan vara betydande och också i ett tillverkande företag med stor balansomslutning där konjunktursvängningar kan vara kraftiga. I sådana företag kan det finnas behov av att bygga upp både obeskattade reserver⁴ och ett eget kapital i betydande omfattning. Den bedömning när det gäller det egna kapitalets storlek, ska alltså vara framtidsinriktad och inbegripa en prognos om hur stort eget kapital som kommer att krävas i framtiden för att trygga bolagets fortlevnad och utveckling.

Det andra kriteriet i försiktighetsregeln gäller att ta hänsyn till bolagets konsolideringsbehov, likviditet och ställning i övrigt. Med *konsolideringsbehov* avses »bolagets konsolidering i ett företagsekonomiskt perspektiv«⁵ vilket främst torde avse nyckeltalet *soliditet*, dvs. förhållandet mellan eget och främmande kapital. Det innebär att detta krav delvis »överlappar« de krav som framställdes i det första kriteriet vilket i sin tur reser frågan hur lagstiftaren har resonerat vid den språkliga formuleringen av försiktighetsregeln.

Konsolideringsbehovet handlar inte bara om den framtida soliditeten utan även om de *faktorer* som kan påverka denna. Detta återspeglas i sådana nyckeltal som prognostiserad räntabilitet på totalt och eget kapital, vinstmarginalutveckling och förväntad orderingång. När det gäller bedömningen av *konsolideringsbehovet* kan ett antal delfrågor ställas.

Hur fastställs konsolideringsbehovet tekniskt?

En första delfråga blir att avgöra hur konsolideringsbehovet tekniskt ska fastställas. En möjlighet är att utgå från redovisningen och på sedvanligt sätt beräkna olika nyckeltal. Avgörande för bolagets förmåga att kunna ta risker och tåla förluster är den verkliga ekonomiska ställningen. Detta innebär att hänsyn också *får tas* till både obeskattade och dolda reserver som kan förekomma genom att tillgångar tas upp till ett lägre och skulder till ett högre värde än marknadsvärdet. En jämförelse kan också göras med andra företag i branschen och med företag i andra branscher. Att hänsyn *får tas* innebär förstås inte att hänsyn *måste tas*. I många bolag är det fullt tillräckligt att beakta soliditeten enligt redovisningen om denna är tillräcklig och därför inte ytterligare soliditetssupplegning bedöms vara nödvändig.

Den andra delfrågan gäller under vilken tidshorisont konsolideringsbehovet ska bedömas. Det är inte möjligt att fastställa en generell tidsperiod men konsolideringsbehovet avser till sin natur betalningsförmågan på lång sikt. Detta innebär att bedömningen måste omfatta en tidsperiod över flera år i framtiden och kanske bör bolaget vid sin bedömning inbegripa förutsättningen att bolaget ska ha tillräckligt med eget kapital inklusive obeskattade reserver, för att kunna stå emot en förestående lågkonjunktur⁶.

Den tredje delfrågan gäller hur hög soliditet som krävs för att ►

lagen ska anses vara efterlevd. Det går inte att lämna ett entydigt svar i form av en viss procentsats utan bedömningen måste ske utifrån företagets förmåga att kunna ta risker och tåla förluster och ägarnas vilja och förmåga att skjuta till ytterligare resurser i en kris-situation. En jämförelse kan kanske i det enskilda fallet vara lämplig att göra med andra företag i samma bransch och hänsyn kan tas till de särskilda förhållanden som råder i den bransch där företaget verkar. En annan faktor är att utgå från vilken soliditet som har krävts historiskt i företaget för att ha motstått lågkonjunkturer. Därutöver bör beaktas om det finns framtida händelser och omständigheter som kan ställa större krav på soliditeten än vad som har varit tillräckligt i ett historiskt perspektiv.

Med *likviditet* avses den kortfristiga betalningsförmågan. Värdeöverföring får inte ske med så stort belopp att bolagets förmåga att fullgöra sina förpliktelser mot leverantörer, kreditgivare, anställda m.fl. äventyras. Likviditetsbehovet fastställs genom att jämföra inbetalningar och utbetalningar under en viss period. Detta innebär att även planerade investeringar men även möjlighet till kapitalskaffning och upplåning måste beaktas. För att en värdeöverföring ska vara tillåten måste en sådan beräkning utvisa ett överskott och också inkludera en likviditetsreserv som är tillräckligt stor för att kunna möta oväntade händelser och tillfälliga variationer.

Kortare tidsperiod för att bedöma likviditetsbehov än konsolideringsbehov

Tidsperioden för att bedöma likviditetsbehovet är kortare än när det gäller konsolideringsbehovet eftersom likviditet avser den kortfristiga betalningsförmågan medan soliditet avser den långfristiga betalningsförmågan. Då de flesta nyckeltalsberäkningar av likvidi-

tet innehåller kortfristiga skulder som en parameter och som i sin tur avser skulder som förfaller till betalning inom ett år, så torde det vara tillräckligt att bedöma likviditeten upp till ett år räknat från utbetalningstidpunkten för värdeöverföringen. Vid beloppsmässigt mindre värdeöverföringar i förhållande till verksamhetens omfattning alternativt i förhållande till tillgången på likviditet, kan det räcka med ett kortare tidsperspektiv än ett år.

Med *ställning i övrigt* avses att alla kända förhållanden som kan ha betydelse för bolagets ekonomiska ställning och som inte beaktats inom ramen för konsolideringsbehov och soliditet. Det handlar alltså om väsentliga händelser som inträffat under räkenskapsåret eller efter dess utgång, t.ex. en kraftig konjunkturnedgång, betydande ny konkurrens eller förluster i verksamheten under det nya räkenskapsåret. Normalt rör det sig om väsentliga händelser och viktiga förhållanden där upplysning ska lämnas i förvaltningsberättelsen.⁷

I det fall värdeöverföring sker från ett bolag som är moderbolag i en koncern, måste hela koncernens förhållande beaktas vid tillämpning av försiktighetsregeln. Vid denna tillämpning bör man pröva hur stor värdeöverföring som hade varit möjlig om hela verksamheten drivits i moderbolaget. Även om någon koncernredovisning inte behöver upprättas⁸ krävs alltså en sammanställning där interna förhållanden elimineras för att kunna avgöra om värdeöverföringen är förenlig med försiktighetsregeln.

Ovanstående kan sammanfattas genom följande *arbetsgång*:

1. Fastställ vilket minsta egna kapital som krävs med hänsyn till verksamhetens art, omfattning och risker
 - utgå från en jämförelse med tidigare år, ta hänsyn till svängningar mellan åren och ta särskild hänsyn till behovet av eget

- kapital vid den senaste lågkonjunkturen
 - beakta genomförda eller planerade förändringar i verksamhetens art och omfattning som påverkar behovet av eget kapital
 - bedöm om det finns några risker som påverkar behovet av eget kapital
2. Ta ställning till konsolideringsbehov
 - beräkna soliditeten och vid behov även andra nyckeltal, gör en jämförelse med tidigare år och/eller med liknande företag
 - gör en bedömning av konsolideringsbehov för de närmaste åren
 - besluta vilken soliditet som krävs framöver
 3. Gör en likviditetsbedömning
 - gör vid behov en likviditetsbudget eller annan beräkning för att säkerställa att det finns utrymme för utbetalning och tillräcklig likviditetsreserv
 - beräkningen behöver långt sträcka sig fram till nästa ordinarie stämma (förutsatt att beslutet om utdelning fattas på ordinarie stämma)
 4. Undersök om det finns några andra viktiga förhållanden och väsentliga händelser som påverkar bedömningen
 - upplys om förhållandena i förvaltningsberättelsen
 - beakta hur förhållandena påverkar bedömningen
 5. Dokumentera bedömningen
 - dokumentationen läggs till grund för det motiverade yttrande som beskrivs nedan.

Beträffande *förslag till vinstutdelning* gäller följande:

Styrelsen ska på samma sätt som tidigare i förvaltningsberättelsen lägga fram förslag till disposition av bolagets resultat. Av förslaget till vinstutdelning ska framgå:

- utdelningsbelopp som ska belöpa på varje aktie
- tidpunkt för utbetalning av vinstutdelning alternativt ett förslag att styrelsen ska bemyndigas att fastställa utdelningsdag
- om utdelningen avser annat än pengar, vilken typ av egendom som ska delas ut.

Tidpunkten för utbetalning infaller normalt senast vid nästa ordinarie bolagsstämma

När det gäller tidpunkt för utbetalning infaller den bortre dagen normalt senast vid nästa ordinarie bolagsstämma. Stämman kan som framgår ovan, bemyndiga styrelsen att fastställa utdelningsdag.

Revisorn ska på samma sätt som tidigare uttala sig om styrelsens förslag.

Styrelsen ska lämna ett *motiverat yttrande* som rör frågan om den föreslagna vinstutdelningen är förenlig med försiktighetsregeln. Regeln är tillämplig vid alla vinstutdelningar oavsett beloppets eller företagets storlek. Det räcker inte att styrelsen förklarar att den föreslagna vinstutdelningen är förenlig med försiktighetsregeln utan styrelsen måste motivera varför ett motiverat yttrande läggs fram vid bolagsstämman. Genom att detta yttrande inte utgör en obligatorisk del av årsredovisningen och därmed inte behöver ingå i förvaltningsberättelsen, hanteras yttrandet lika oaktat det rör sig om utdelning vid ordinarie årsstämma eller vid extra bolagsstämma, om det upprättas som en fristående handling.

Eftersom yttrandet är en del av borgenärsskyddsreglerna ligger det i styrelseledamöternas intresse att yttrandet utarbetas⁹. Hur utförligt och detaljerat yttrandet behöver vara varierar från fall till fall. Generellt gäller att ju större utdelning som föreslås eller ju närmare den bestämda miniminivån för utdelningsbara medel som det egna kapitalet ligger efter utdelningen, desto mer detaljerat och utförligt måste yttrandet vara. I mindre företag är de ekonomiska förhållandena ofta enklare vilket också leder till att yttrandet kan begränsas omfångsmässigt. Det är inte möjligt att göra någon standardmall för yttrandet eftersom förhållandena varierar i olika branscher, mellan olika bolag och mellan olika år i samma bolag. I de undantagsfall där ett mindre företag värderat finansiella instrument till verkligt värde enligt 4 kap. 14 a § årsredovisningslagen, ska även framgå hur stor del av det egna kapitalet som beror på att värdering skett till verkligt värde.

Nedan följer ett förslag till disposition av ett motiverat yttrande:

- Allmän beskrivning av bolagets ekonomiska situation, kan innehålla följande
 - en kort beskrivning av kapitalbehov utifrån verksamhetens

- art och omfattning
- redovisning av centrala nyckeltal, t.ex. soliditet och likviditet under några år (jämför den översikt över utvecklingen av bolagets resultat och ställning som ska lämnas i förvaltningsberättelsen)
- Konsolideringsbehov
 - redovisning av soliditet och ev. andra relevanta nyckeltal, t.ex. en jämförelse över tiden och/eller en jämförelse med branschnyckeltal
 - en bedömning av soliditeten efter den föreslagna utdelningen, t.ex. styrelsen gör bedömningen att soliditeten efter den föreslagna utdelningen är tillräcklig med hänsyn till bolagets konsolideringsbehov och förhållandena för jämförbara företag i branschen
- Likviditetsbehov
 - beskrivning av bolagets likviditet efter den föreslagna utdelningen
 - bedömning av likviditeten efter den föreslagna utdelningen, t.ex. styrelsen gör bedömningen att den föreslagna utdelningen inte inkräktar på bolagets förmåga att fullgöra sina förpliktelser och medger en tillräcklig likviditetsreserv
- Ställning i övrigt
 - redovisning av de viktiga förhållanden och väsentliga händelser som framgår (eller borde framgå) av förvaltningsberättelsen
 - bedömning av de förhållanden som eventuellt har redovisats
- Koncernförhållande (gäller enbart moderbolag i koncern)
 - redovisning på koncernnivå av de faktorer som har behandlats ovan
 - bedömning av förhållandena på koncernnivå
- Effekter av värdering av finansiella instrument till verkligt värde (gäller enbart företag som tar upp finansiella instrument till verkligt värde enligt 4 kap. 14 a § årsredovisningslagen)
 - redovisning av storleken på den del av det egna kapitalet som beror på att finansiella instrument värderats till verkligt värde

- Slutsats
 - styrelsens sammanfattande bedömning, t.ex. styrelsens bedömning är att den föreslagna utdelningen är försvarlig med försiktighetsregeln mot bakgrund av de bedömningar som redovisats ovan.

Revisorn behöver inte särskilt uttala sig om detta yttrande. Däremot granskas det och utgör underlag för revisorns ställningstagande till den föreslagna utdelningen i revisionsberättelsen. Av detta följer också att revisorn inte kan upprätta ett förslag till motiverat yttrande. Andra medarbetare vid revisionsbyrån kan dock biträda företaget med denna tjänst, analysmodellen i revisorslagen måste då tillämpas. ■

Auktor revisor *Stefan Engström* är verksam vid Sonora Revision och *Martin Johansson* är vd för LR Revision Sverige.

Fotnoter

- 1) Beräkningen ska grunda sig på den senast fastställda balansräkningen med beaktande av ändringar i det bundna egna kapitalet som har skett efter balansdagen.
- 2) Prop. 2004/05:85. Ny aktiebolagslag 6 maj 2004.
- 3) Uppbokning av uppskjuten skatteskuld kan vara aktuell för många företag vilket i så fall begränsar utdelningsförmågan till 72 i exemplet. Små aktiebolag är dock undantagna från detta enligt Bokföringsnämndens allmänna råd BFNAR 2001:1.
- 4) Vid bedömningen torde som eget kapital även avses obeskattade reserver till den del dessa ej utgörs av uppskjuten skatteskuld.
- 5) Regeringens proposition om ny aktiebolagslag, 2004/05:85 sid. 384.
- 6) I litteraturen har framförts att en allmän princip bör vara att bolaget ska kunna rida ut icke osannolika ekonomiska faror. Ett slags genomsnittlig måttstock skulle kunna vara tre dåliga verksamhetsår i rad. Lindskog Stefan, Aktiebolagslagen 12 och 13 kap. 2 uppl, Juristförlaget, sid. 69.
- 7) Årsredovisningslagen (1995:1554) 6 kap. 1 §, 2 st. och BFN U 1996:6 Förvaltningsberättelsens innehåll.
- 8) Beträffande undantagsreglerna, se årsredovisningslagen (1995:1554) 7 kap. 2 § och 7 kap. 3 §
- 9) Se vår artikel i Balans, nr 6-7 2006.